

رابطه میان علم جامعه شناسی و زیارت اربعین / کارکردهای اربعین

مریجی گفت: راهپیمایی اربعین کنشی معطوف به هدفی الهی است که ماهیت و بن مایه فکری جامعه شناسی سکولار را زیر سؤال می‌برد؛ لذا برخی تلاش دارند بگویند این در ظرف مباحث جامعه شناسی نمی‌گنجد.

مریجی گفت: راهپیمایی اربعین کنشی معطوف به هدفی الهی است که ماهیت و بن مایه فکری جامعه شناسی سکولار را زیر سؤال می‌برد؛ لذا برخی تلاش دارند بگویند این در ظرف مباحث جامعه شناسی نمی‌گنجد.

به گزارش خبرگزاری مهر، قیام عاشورا شورشی کور و بی هدف نبود؛ بلکه نهضتی حساب شده و با برنامه بود که اباعبدالله الحسین(ع) با پیش بینی همه احتمالات و صورت های واقعه، با هدف اصلاح امت اسلام، چاره اندیشی دقیقی انجام دادند که در طول تاریخ، الگوی مبارزه و شاخصی برای مقاومت انسان های ستمدیده در برابر قدرت های مستکبر و باطل به شمار می آید.

بنابراین عاشورا حادثه ای نبود که در یک نیم روز اتفاق بیفتد؛ بلکه نهضت حسینی(ع) واقعه ای است که پیامدها و آثار آن تا امروز در تاریخ، فرهنگ، فکر و عمل مسلمانان در قالب شعائر حسینی و راهپیمایی اربعین گسترده شده است؛ در همین راستا با حجت الاسلام والمسلمین شمس الله مریجی «معاون آموزش دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم»، «رئیس مؤسسه آموزش عالی حوزوی امام رضا(ع)» و «رئیس دانشگاه باقرالعلوم(ع)» گفت و گویی صورت گرفته است که در ادامه از پیش رو می گذرانیم:

*به عنوان استاد جامعه شناسی بفرمایید که چه رابطه ای میان علم جامعه شناسی و علم تاریخ به ویژه زیارت اربعین وجود دارد؟

در این زمینه چهار دیدگاه وجود دارد که دیدگاه نخست بر عدم ارتباط این دو علم تأکید می ورزد و معتقد است، این که در گذشته چه وقایعی اتفاق افتاده و چه شخصیت هایی بوده اند، ارتباطی به حال ندارد و با منفک دانستن تاریخ از جامعه شناسی به نوعی امتداد اجتماعی و در نتیجه تحلیل حوادث امروز با نگاه به گذشته را نمی پذیرد.

به عنوان مثال جامعه شناس غربی به نام «لئو اشتراوس» بر عدم رابطه جامعه شناسی با تاریخ تأکید می ورزد؛ وی فرهنگ و قانون هر جامعه را مختص به خودش دانسته و جوامع را متباین بالذات می داند؛ بدین جهت تسری دادن فرهنگ و قانون یک جامعه به دیگر جوامع را در صورت عدم ارتباط متقابل، ناممکن دانسته است.

دیدگاه دوم، تاریخ را پدر علم جامعه شناسی و ابزار شناخت جوامع می شمارد؛ بنابراین برای تجزیه و تحلیل رفتار حال جوامع باید تاریخ و گذشته آنها تبیین شود، در غیر این صورت جامعه شناسی بدون ابزار خواهد بود.

دیدگاه سوم زاویه مقابل این دیدگاه است و به تقدم جامعه شناسی بر تاریخ اصرار دارد و معتقد است، تاریخ تابع جامعه شناسی است و اگر جامعه شناسی نباشد، تاریخ همانند اعداد پراکنده و دانه های تسییح، هیچ انسجام و به هم پیوستگی ندارد، با این تعریف، علم جامعه شناسی به تاریخ، ساختار داده و آن را نظام مند کرده است.

دیدگاه چهارمی نیز مطرح است که به ارتباط تاریخ و جامعه شناسی تأکید می ورزد؛ در این دیدگاه بین علم جامعه شناسی و علم تاریخ، رابطه دو سویه برقرار می شود و به جای تأکید بر تباین و تضاد یا رابطه یک سویه، نوعی هم افزایی و هم پوشانی حاکم است؛ این که تاریخ را بخوانیم، بازسازی، بازخوانی و تحلیل داشته باشیم، تا حال و آینده را بسازیم؛ همان گونه که آیت الله جوادی آملی، تاریخ را در صورتی مفید شمرده اند که امتداد اجتماعی و تحلیل رفتار جوامع را به دنبال داشته باشد، با همین نگاه، امروزه بحث امتداد اجتماعی در فقه نیز مطرح می شود.

بنابراین اربعین مصداق جامع ارتباط تاریخ و جامعه شناسی است؛ لذا راه پیمایی اربعین بسیاری از نظریات و دیدگاه های جامعه شناسان غربی را به چالش کشیده است، این که بیست میلیون نفر از جوامع و فرهنگ های مختلف با یک هدف و در یک مسیر مشترک راه پیمایی داشته باشند، در قاموس مبانی فکری و نظری غرب نمی گنجد؛ لذا بایکوت خبری و رسانه ای شده است.

در صورتی که جوامع بشری دارای اشتراکات و افتراقاتی هستند، ارزش های دینی مبتنی بر عقل و نقل یا ارزش های غیر دینی مبتنی بر سلیقه و هنجارهای اجتماعی دارند که می توان بر روی مشترکات تأکید داشت و حتی با کمک تاریخ و یک فرهنگ خاص، ارزش های حاکم را عوض کرد؛ قوانین و حکومت واحدی تأسیس کرد؛ چنان که ایجاد حکومت جهانی مهدوی(عجل الله فرجه) در راستای همین نوع نگاه است.

*آیا می توان زیارت اربعین را با نگاه جامعه شناسی غربی تبیین و تحلیل کرد و به صورت کلی زبان توصیف مراسم اربعین چگونه باید باشد و چرا رسانه های استکباری سعی می کنند این مراسم را بایکوت کنند؟

راهپیمایی اربعین کنشی معطوف به هدفی الهی است که ماهیت و بن مایه فکری جامعه شناسی سکولار را زیر سؤال می برد؛ برای همین برخی تلاش دارند که بگویند این گونه مراسم ها در ظرف مباحث جامعه شناسی نمی گنجد، درحقیقت جامعه شناسان سکولار به جای حل مسئله به دنبال پاک کردن صورت مسئله هستند.

با توجه به سبقه سکولاری جامعه شناسی در کشور، عدم بررسی و تحلیل و بایکوت کردن مراسم پیاده روی اربعین به عنوان یک کنش و پدیده عظیم اجتماعی یک نوع فرار کردن از مسئولیت علم جامعه شناسی است.

از منظر جامعه شناسان سکولار، بررسی و تحلیل مراسم اربعین در مباحث جامعه شناسی نمی گنجد، از این رو مراسم و تصاویر آن در رسانه های غربی و صهیونیستی بایکوت می شود و تلاش دارند رفتارها و کنش ها به دو دسته کنش های معطوف به هدف و کنش های هیجانی خلاصه کرده و می گویند هر چه هست در همین دنیاست، بنابراین کنش های معطوف به هدف انسان ها را مادی این جهانی تلقی می کنند، نه اهداف ماورائی.

این دیدگاه که ریشه در تفکر الحادی نیچه دارد و به گمان او خدا مرده است، اما کنش اربعینی عاشقان سیدالشهدا علیه السلام در حقیقت خط بطلانی است بر رویکرد سکولاری که تکیه بر مبانی نیچه ای دارد؛ چون حرکت عظیم اربعین فریاد خدا زنده است را احیا می کند؛ این تمام فریاد مبانی تفکر سکولاریسم را زیر سؤال برد.

*ابعاد جامعه شناختی، تأثیرات اجتماعی و کارکردهای مراسم راهپیمایی اربعین را تبیین بفرمایید؟

از جمله کارکردهای مهم مراسم راهپیمایی اربعین، بروز و ظهور پتانسیل و قدرت نرم عظیمی است که جامعه مسلمان به ویژه شیعه دارد؛ البته این کارکرد پنهان، زمینه را جهت اجرای فرائض بزرگی چون امر به معروف و نهی از منکر را فراهم می سازد و دشمنان از این کنش اجتماعی الهی بسیار قوی در میان جامعه مسلمین بیمناک هستند.

حضور بیست میلیون مردم در این مراسم، قدرت نرمی است که غربی ها از به تصویر کشیدن آن بیمناک هستند و هیچ چیزی بیشتر از حضور مردم برای آنها سخت تر نیست، در کشورهای غربی، به همه گروه ها و اقلیت های فکری و فرهنگی اجازه فعالیت می دهند؛ اما به تفکر عقلانی و ناب شیعی بدلیل متزلزل ساختن ساختار حاکمیت آنها اجازه فعالیت نمی دهند و جلوگیری کردن از رسانه ای شدن مراسم عظیم اربعین در راستای همین سیاست است.

از کارکردهای مراسم اربعین، شعاری تحت عنوان «یجمعنا الحسین علیه السلام» است، از دیگر کارکردها تولید مفاهیم ارزشی در بین جامعه اسلامی، تشکیل بسیج عمومی، کنش اجتماعی الهی، گسترش قدرت نرم انقلاب اسلامی، قدرت زدایی از تفکر سکولاریسم و افزایش وجه قدسی است.

*برخی نگاه کارکردی به اربعین را ناقص دانسته و پیامد آن را غفلت از حقیقت اربعین و نوعی نگاه حداقلی نسبت به این حرکت عظیم می دانند، منظور از حقیقت اربعین چیست؟

اربعین حقیقتی است که اضلاع وجودی اش گسترده است، این حرکت دسته جمعی خود بخشی از آن حقیقت است که نهان و معنای درونی اربعین را آشکار می کند؛ حرکت سید الشهداء(ع) در کربلا الگویی بود برای رسیدن به حق و ایستادن در برابر ناملایمات و ظلم حاکم برجامعه، گام اولش برخاستن و حرکت بود و این حرکت جمعی در ایام اربعین در به فعلیت رساندن الگوی ترسیم شده اثرگذار خواهد بود، در حقیقت این حرکت نمادی است که حکایت از آن حقیقت نورانی میکند.